

451581

Țara Noastră

.DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL III

Nr. 9

10

DECEMBRIE

1922

În acest număr: La groapa părintelui Lucaci de Octavian Goga; Apus, poezie de Octavian Goga; Făuritorii Unirii de Alexandru A. Hodoș; Organizarea politică a maghiarilor din Ardeal de N. Ardeleanu; Literatura rusă modernă de Leon Donici; Limba de clasa a treia de Ion Gorun; Paravanul regionalismului de Ion Balint; Un cunoscut de-odinioară, poezie de Andrei Ady, tradusă de Nichifor Crainic; dela Lausanne la Atena de Vintilă Petala; Izolarea partidului Național de I. J. R.; Gazeta Rimată: Descălicarea la București de Dr. Ieronim Blezu; Dnul Ion I. C. Brătianu are, înfățișat, opoziție! de Senex. Însemnări: O operă salutară, Un nănaș, Culisele, Gesturi liberale; Cărți și reviste.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 10

© BCUCluj

Țara Noastră

La groapa părintelui Lucaci

de OCTAVIAN GOGA

Profeții visurilor împlinite, ocrotitorii idealurilor realizate, generalii marilor izbânzii, de obicei pleacă discret din lume. Ei încarnează principiul luptei, prin ei cere cuvânt sbuciumul maselor anonime. Până în clipa biruinții mulțimea e suspendată de privirea lor și-i urmează cu instinctul sigur al supunerii salvatoare. Ei pronunță cuvântul de ordine, ei dau semnalul de atac. Sosit odată triumful însă, nervii se destind, disciplina morală se atenuiază, rândurile se sparg, ierarhia valorilor suferă o eclipsă trecătoare, arena e năpădită de figuranți și banchetul biruitorilor răsună zgomotos și profan. În acest val de beatitudine stearpă marele chinuit nu e la locul lui, el se dă binișor la o parte și singurătatea creatoare îl învăluie cu încetul. Pe la răspântii se strigă încă loznicile lui, praznicul e în tol, dar comandantul e absent. Dacă moartea îl cercetează în asemenea momente, îl găsește părăsit și uitat, fiindcă el s'a topit în eternitate deodată cu izbânda, de-aceea plecarea lui e discretă și tristă ca un cântec de departe într'un amurg de toamnă...

Așa s'a dus din mijlocul nostru, părintele...

Vasile Lucaci închide în sicriul lui protestarea istoriei Ardealului românesc de o jumătate de veac. Sunt oameni predestinați să concentreze în sufletul lor aspirațiile publice, oameni-drapel care se ivesc pe toate câmpurile de luptă, aducând parcă de sus mistica flacără a credinței... Sunt Tyrteii Elladei, proorocii cum le zice vechiul Testament, eroii cum îi numește Carlyle. Ființa lor este un rezumativ al societății, o concretizare a epocii.

Vasile Lucaci a fost zidit din acest rar aluat. Frământarea politică a românismului încătușat sub Habsburgi de prin anii optzeci ai veacului trecut și până după unire se confundă cu sbuciumul lui personal. În această vreme, oriunde a fost Ardealul luptător, ori unde s'au afirmat drepturile lui de existență, fie că s'au răscolit valurile sentimentului popular dincoace și dincolo de Carpați, fie că s'au strigat

adevărurile în fața dușmanului sau în obrazul umanității, ori unde a fost risipire de energie, ori unde a fost conspirație, ori unde a fost suferință pentru neam, pretutindeni înseamnă că așa a voit să fie, așa a hotărât să se întâmple acest popă din Șişești, mândru ca un senator roman, frumos ca un cardinal de pe vremea Renașterii italiene...

Vasile Lucaci ca structură sufletească și moștenire intelectuală este continuatorul direct al treimii noastre din veacul XVIII, trimisă din Ardeal în ucenicie pe malurile Tibrului și întoarsă acasă în suflet cu splendorile Romei. Ca și Petru Maior, Micu-Klain și Șincai, părinții redeşterii noastre, tânărul vâstar dela Baia-mare, subt adăpostul acelorași ziduri dela *propaganda fide*, subt acelaș cer clasic al anticului Lațiu, și-a împletit concepția de viață sub impulsurile monumentalității romane reînviată de strălucirea Vaticanului. De aici de sub arcurile de triumf, de sub coloanele de marmură ale Coloseului, de sub cupola dela Lateran, din simfonia de culori a Stanzelor lui Raffael, din retorica amvonului dela San-Pietro și din toată vâltoarea risorgimentului italian din care se resimțeau încă pronunțamentele lui Mazzini și gesturile largi ale lui Garibaldi, din lumea asta de spectri luminoși și sugestivni mărețe s'a înfiripat catechismul fanatic al acestui preot care avea ca supremă dogmă: *latinitatea*.

Acest crez i-a dat arsenalul de gândire, scutul de apărare și ținta de luptă.

Temperament pasionat, plămădit din sănătatea robustă a țăranilor noștri, optimist și senin, păstrând până la bătrânețe sub sprincenele arcuite picăturile de lumină ale unui romantism tineresc, el preconiza acțiunea și nu se putea închide în contemplația unei chilii mănăstirești. Revărsările lui de energie cutropitoare se cereau la largul, în fața mulțimei cu mii de capete. Vasile Lucaci a dus deci pe țăramul politice militante patrimoniul de simțire dela Roma. Latinitatea și-a găsit în el pe vijeliosul tribun, ideea națională pe agitatorul implacabil. Ce spectacol de măreție epică, s'arcolirea lui de patruzeci de ani pentru desrobirea unui colț de omenire. A fost idolul adunărilor populare pe care le s'guduia avântul lui de retor, ca un torent de lavă aprinsă, a fost locatarul închisorilor din Vaț și Seghedin pe urma Memorandului dela Viena, a făcut să tresară cinismul parlamentului unguresc, a stors râuri de lacrimi la cetățenii din Ploești, acum un sfert de veac, s'a cheltuit, s'a risipit pe toate cărările, neatingând nici o desertăciune haina lui simplă de popă dela țară, negăsindu-și altă răsplată decât dragostea furtunoasă a mulțimei care l'a încununat cu aureola legendei și l'a trecut în doine ca pe eroii baladelor populare. Părintele Lucaci a crescut așa pe fiecare zi, confundându-se în rostul lui cu o țară robită. De pretutindeni, din mijlocul vârtejului, de oriunde se ivea profilul lui de vultur, ochii catifeleți priveau departe spre columna lui Traian și glasul lui plin cu sonorități de clopot, pios ca o rugăciune sau tunător ca o răsvărire, rostea crezul iluminat, prins în curate și stângace versuri românești:

— „Mama Roma cea bătrână
„Mi-a pus arma asta 'n mână“...

A sosit în sfârșit ziua când marea dramă s'a apropiat de punctul culminant.

Visul milenar fulgera în conștiința neamului nostru, continentul se încleștase în urlașa lui încăierare, ca la judecata din urmă de pe pereții Capelei Sixtine. Părintele Lucaci, în acele zile și-a înțeles chemarea de profet, dându-și seama că îndrumătorii unui neam în vremuri de grea cumpănă trebuie să treacă examenul moral... Și-a părăsit deci casa dela Șeșești, s'a scuturat de obezile tăcerii prudente și luând toiașul pribegiei în mână luptătorul Ardealului s'a ivit ca o furtună în capitala României, acolo de unde trebuia să lovească spada liberatoare. În această perioadă părintele Lucaci a îndeplinit cea mai înaltă misiune politică a vieții sale, având rolul de factor determinant al ideii care trebuia să aprindă flacăra războiului de desrobire, dar salvând în acelaș timp pe seama umanității și demnității românismului din Ardeal.

Din cele dintâi zile ale toamnei din 1914 neastâmpărul rodnic al acestui bătrân s'a deslănțuit în fierbere fără răgaz. În fruntea *Ligii* dela București, care devenise un minister al conștiinței naționale, întrunind toate căpeteniile țării, alături de Nicolae Filipescu, în ale cărui cuvinte de granit se săpau adevărurile de rasă ale vechilor boeri români, alături de Delavrancea, trubadurul înviforat al cântecului nostru de biruință, alături de fermecătorul verb al lui Take Ionescu și împletiturile de fulgere ale lui Nicolae Iorga, părintele Lucaci aducea prestigiul suferinței și invocările de prooroc din Biblie, acele vibrații grave, metalice care se prăvăleau în suflete ca o zăburitură de lanțuri. Această slăbiciune a sufletului românesc dela un capăt al țării la altul, neconținut vreme de doi ani de zile, acest curs pripit de pedagogie națională care a împlinit multe lacune de conștiință și a resuscitat instincte adormite, ne-a dat războiul. Istoriograful de mâine va descifra din valmășagul marilor frământări rolul morțului de astăzi.

Războiul însuș l'a așezat pe tribunul de ieri într'o nouă postură de apărare, moșneagul a apucat drumul străinătății să strige occidentalului protestarea noastră. El a răscolit atenția publică în America, a organizat legiuni de voluntari români pe frontul italian a ținut conferințe în Elveția, a rostit discursuri, a răspândit broșuri și a raliat pretutindeni lumea în jurul cauzei românești. La Paris când se țeseau firele congresului de pace figura lui vioaie era revărsată de-o lumină nouă. Latinitatea biruise și fruntea largă a acestui mag călător, mi-a-duc aminte, pe urma unei cuvântări a italianului Ferrero, primise parcă un joc de lumini necunoscute încă. Era în frenezia triumfului, sorbea nectar la simpozionul idealului împlinit și buzele i-se strângeau într'o linie dârză de pretor greco-roman smuls parcă dintr'un basso-relief din arcul de triumf al lui Titus-Vespasianus. O ceată de diplomați străini privea cu admirație făptura lui, care era cea mai perfectă legitimație a descendenței noastre, și când un american l'a întrebat dacă și Ardealul gândește la fel cu noi, părintele Lucaci i-a răspuns cu o demnitate calmă: „Fiți liniștit, domnul meu, acolo unde sunt eu, acolo bate inima Ardealului“.

Avea atât de multă dreptate.

După biruință, întors acasă cu lacrimi în ochi se uita împrejur în lumea nouă și în răul cetelor recente de naționaliști neofiți, bătrânul schița un zâmbet de indulgență. Vasile Lucaci nu avea nimic de cerut, îl răsplătise Dumnezeu în visul lui și-i era deajuns.

Concepția lui politică însă păstra aceeași linie dreaptă, el, marele dărâmat de hotare cerea topirea granițelor sufletești, dorea plivirea grabnică a buruienilor din trecut pentru deplina consolidare a acestei țări pe care inima lui largă se obișnuise demult s'o iubească deopotrivă...

În plină acțiune l'a țintuit boala pe patul de suferințe. A fost o agonie lungă, o pulverizare lentă spre neant. Din toate părțile striga chiotul energiilor desrobite de el, în vreme ce moartea lui se depăna discretă ca un psalm în surdină. Vasile Lucaci murea sărac într'un suburbiu din Satu-Mare și când l'am văzut astăvară într'o casuță strâmtă — nu mai era decât craterul unui vulcan stins, de sub pleoape abia mai mijeau ultimile licăriri de jărătic...

Astăzi cărbunele s'a stins, — ochii părintelui s'au închis pe veci.

Pleacă dintre noi cel din urmă romantic, reprezentantul perioadei eroice din politica Ardealului, lăsând generației de astăzi moștenire imaginea lui luminoasă, — darul cel mai trebuințios într'o vreme copleșită de o concepție prea pozitivă.

Toate steagurile se apleacă în fața acestui sicriu, asupra căruia partidul poporului, al cărui spirit îndrumător a fost, aruncă prin rostul meu un bulgăr de țărăină.

Apus

*Duminecă. — Nu-i nimeni pe aleie,
Ș'n împietrită pace vesperală,
Străvechiul parc îmi pare-o catedrală,
Altarul ei, un strat de orchideie.*

*Muiat în blînda florilor sfială,
Jos, soarele s'a mai oprit să steie,
Cele din urmă roșii curcubeie
Se frîng pe-o albă cruce sepulcrală.*

*Apune-apot... Lin, una cîte una,
Vin umbrele peste copaci-să cadă,
Pîn'ce tîrziu din lac răsare luna.*

*Lumina-i rece scaldă palmierii,
Cînd noi, ca doi eroi dintr'o baladă,
Sorbim imensul cîntec al tăcerii.*

OCTAVIAN GOGA

Palermo, 1921.

Făuritorii Unirei

A patra aniversare a adunării dela Alba Iulia n'a fost lăsată, nici de data aceasta, să se desfășoare în demna liniște solemnă a marilor praznice naționale. Sunt oameni cari reușesc să strecoare o notă de brutală meschinărie chiar în ceasurile cele mai sacre. Grăbiți să scrie istoria apropiată a unor înălțătoare zile, câtă vreme mai sunt în viață, — înspăimântați ca nu cumva cercetătorul de mâine să vadă lucrurile într'o altă lumină, — o seamă de „frunțași“ ai vieții politice din Ardeal vor să stabilească de pe acum meritul lor întreg și exclusiv asupra actului Unirei, pentruca generațiile viitoare să moștenească și această legendă, așa cum am moștenit și noi altele, sub forma unui adevăr care nici măcar nu mai are nevoie să fie controlat. D. Alexandru Vaida se lauda altădată, cu o personală eleganță de expresie, că a dus regelui Ardealul, „pe tîpsie“. D. Iuliu Maniu a încercat în mai multe rânduri să stabilească, cu ajutorul ineputabilului său bagaj de chițibușuri juridice, că alipirea Ardealului la vechiul Regat nu se datorește decât adunării dela Alba-Iulia, — organizată, bineînțeles, de partidul național, adaugă *Patria*, — în vreme ce, nu odată, recunoșcătorii conducători ai resturilor acestui partid, au stărunit asupra „jertfelor inutile“ făcute de armata regatului liber al României de ieri.

E o discuție prematură, și cu totul nepotrivită. O mână de contemporani interesați s'au repezit să sfărțice marele moment al înfăptuirii unităței noastre naționale, nerăbdători să apuce cel puțin o fașie de merit, dacă nu chiar bucata întregă. Într'o ședință a Camerei din trecuta sesiune parlamentară s'a dat, de pildă, un spectacol penibil, — „Partidul național a realizat Unirea!“ s'a strigat, de undeva. — „Ba d. Ion Brătianu!“ a replicat la rândul lui, un entuziașt guvernamental. — „Regele!“ a vrut s'o dreagă, altul. — „Armata!“ a complotect, ceva mai bine inspirată, o voce de pe banca ministerială. Întrecerea aceasta, vulgară ca o ceartă de suburbe, strică pe de geaba o admirabilă armonie istorică și o neștirbită înfrățire de simțăminte naționale, care au lucrat vreme de câteva veacuri la temelia statului românesc întregit acum în granițele lui firești.

Într'o măsură oarecare, e explicabil ca unii oameni cari s'au înțâmplat să asiste la împlinirea năzuințelor noastre seculare, să-și închipuie că au fost ei înșiși actorii și autorii marelui operă. Evenimentele trebuiesc aduse însă la dreapta lor prețuire. Întregul nostru trecut de jertfe și de nădejdi se împotrivesc la popularizarea basmului, că realizarea României de astăzi se datorește numai și numai d-lor Woodrow Wilson și Vasile Goldiș, pentrucă cel dintâi a lansat cele patru sprezece puncte ale proclamației dela Washington iar cel de-al doilea a redactat, cu mai puțin talent ce e drept, cele două paragrafe ale hotărîrii dela Alba-Iulia.

Unirea dintre Ardeal și Țările românești de dincolo de Carpați e un vis vechi, asupra căruia au picurat multe lacrimi și pentru care s'a vărsat mult sânge. Poporul românesc de-aici, din cuprînsul hota-

relor furate ale Ungariei de ieri, s'a sbătut, a răbdat, s'a împotrivit, cu îndârjire și cu hotărâre, împotriva unui val cutropitor de desnaționalizare. S'a luptat de cele mai multe ori singur, părăsit de toți, sprijinit numai de propria sa conștiință de rasă, gelos pe tradițiile sale naționale, încrezător în steaua viitorului său. Ajutorul ce i-s'a dat de „dincolo“, de peste Munți, a fost cu mult prea puțin însemnat. Spada fulgerătoare a lui Mihai Viteazul n'a fost susținută și de puterea curceritoare a unei desăvârșite solidarități naționale. Răscoala lui Horia a fost numai o flacără izolată, aprinsă de scrășnirea câtorva iobagi chinuiți. Marea mișcare națională din 1848 n'a primit cum ar fi fost firesc, ajutorul efectiv al generației entusiaste din Moldova și Muntenia. Ungaria lui Kossuth era, întreagă, subț cutele steagului independenței. Ardealul stătea izolat, și legiunile lui Avram Iancu nu sporeau cu nici un braț întins din Principatele române, unde era nevoie, și acolo, de o revoluție liberatoare. Abia după 1859, pe vremea lui Alexandru I Cuza, începuse să se urzească, subț ocrotirea lui Napoleon al III-lea, unele planuri tainice pentru mântuirea Ardealului. Cunoscutul memoriu a lui Papiu Ilarian, înmănat în secret Domnitorului de-atunci, stă mărturie despre îndrăsnețele proiecte ale acestuia. Dar, „Cuza-Vodă“ a fost de-tronat, Ardealul s'a văzut și mai încătușat în ghiarele *dualismului* decât în cele ale *absolutismului*, Franța a fost învinsă la 1870, împăratul-proector al naționalităților oprite a căzut, și România a început, subț domnia regelui Carol, o politică exterioară oficială pro-trivnică marilor ei năzuinți de întregire teritorială.

Calvarul dureros al Ardealului era urcat însă înainte, în mijlocul acelorăș dureri, la lumina îndepărtată a acelorăș ascunse visuri de libertate. Incurajările cari veneau dela București erau din ce în ce mai discrete, din ce în ce mai prudente. Nu că pulsul sufleteșc a celor două frânturi ale aceluiaș neam nu bătea la unison, nu că inima românească nu era arsă de aceleași dureri la Ploești ca și la Blaj, la Iași cași la Lugoj, nu că n'ar fi frământat pretutindeni unde era o colibă românească aceeaș năzuință spre Unire; — dar guvernării României de ieri, prinși în ițele unei orientări externe strâmbe, încătușati de tovarășia nefirească a Triplei alianțe, se simțeau jenați în mișcare și nu ajutau decât pe furis o luptă pe care, în actele lor publice, erau siliți s'o dezaprobe.

Aceasta era situația dureroasă în care să găsea vechiul Regat în clipa când a isbucnit conflagrația mondială, la 1914. Marea dramă a popoarelor surprinsese politica oficială a României cu totul nepregătită pentru a arunce în cumpăna războiului o intervenție militară, mântuitoare pentru „cătanele“ noastre care sângerau pe frontul Galiției și al Italiei de dragul patrimoniului politic al contelui Tisza. Toată conștiința publică dintre Carpați și Dunăre simțea necesitatea gestului de jertă. Guvernul de-atunci, se mai codea, așteptând un moment potrivit. Câțiva rătăciți, ostracizați de întreaga opinie a țării, se împotriveau ideii războiului. Marea mulțime însă, aceea care avea să-și dea viața pe câmpul de luptă, pricepuse însemnătatea clipei, și cerea cu stăruință, cum se zicea atunci: *intrarea în acțiune*. Acestui impuls irezistibil se

datorește faptul, — aproape unic în istoria lumii, — că războiul declarat Austro-Ungariei la 1916, într'un timp când toată urgia bombardamentelor și toată mizeria tranșelor era prea cunoscută, a fost fructul impetuoasei dorințe populare dintr'o țară fără căreia îi surădeau toate beneficiile materiale ale unei bine recompensate neutralități.

Câștigurile mari nu se pot smulge însă decât cu tot atât de grele jertfe. E nevoie de trudă multă, de nenumărate deziluzii, de așteptare îndelungată, până când rodul de aur al biruinței să cadă, greu, de pe ramul unde a visat belșugul, o iarnă întreagă. Ardealul așteptase, suferise și sângerase o mie de ani. România liberă trebuia să-și dea și ea tributul de durere, de decepții și de răbdare. Și l'a dat, fără îndoială, cu prisosință, realizând astfel cea mai rodnică legătură sufletească dintre fiii aceluiaș neam, aceea pe care o cimentează pătimirea comună, de dragul aceluiaș ideal..

Ce-au mai fost acum, la umbra acestei covârșitoare înfrățiri, rezoluția redactată de d. Vasile Goldiș sau declarația de „autodeterminare“ a prezidentului Wilson? Acestea sunt actele *ulterioare*, cari au venit să consfințească, îndrumate de porunca vremii, marile adevăruri pe cari lumea le înțelesese demult, și pe cari neamul românesc le pecetluisese definitiv printr'o frământare sbuciumată de câteva veacuri. Declarația de război a guvernului român din 1916 rupea pentru totdeauna lanțurile minciunei care încătușase Statul român într'o alianță imorală cu Austria. Nota care s'a trimis atunci la Viena era gestul de eliberare a conștiinței din vechiul Regat, care confirma simțămintele adevărate ale națiunii întregi. Aceeasă însemnătate o are actul încheiat la Alba-Iulia, care a formulat o dorință, cunoscută demult, a poporului român din Ardeal: alipirea sa la Patria mamă. La spatele actului diplomatic iscălit de regretatul Emanoil Porumbaru, ministrul de externe al României în 1916, se mișcau, valuri-valuri, baionetele dorobanților dela Mărășești. Cele nouă „hotărâri“ dela 1 Decembrie 1918 erau o mediocră traducere în vorbe, a elanului celor o sută de mii de țărani, strânși sub zidurile Bălgradului, mărturie vie nu a unei adunări „organizate“ de câțiva fruntași, ci a unui vis care a rezistat veacuri deafungul în piepturi, sub aceeaș cămașă albă a portului strămoșesc..

Subt unghiul acesta, larg deschis pentru înțelegerea destinelor noastre, trebuia văzută marea operă a Unirei. Ce va adăuga sau ce va scoate cercetătorul de mâine din tabloul strălucitor, pe care fericita generație de astăzi îl are înaintea ochilor, — cine poate să știe? În orice caz, nimic nu va rămânea din ridicola străduință a unora, de a clădi pe temeliiile unei singure clipe, de o incomparabilă măreție, rosturile mititele ale unor intenții politice foarte puțin onorabile. Jicinirile mărunte nu ating monumentalitatea actelor istorice, la plămădirea cărora stau veacuri întregi de opintiri și de viziune.

ALEXANDRU A. HODOȘ.

Organizarea politică a maghiarilor din Ardeal

Lumea politică maghiară din România a săvârșit zilele acestea un act de rațiune, prin unirea fragmentelor de partide existente până acum, într'un partid unic al unguirilor ardeleni, sub denumirea de partid maghiar. Trebuie să ne arătăm, dela început, sentimentul nostru de reală mulțumire în fața acestui fapt menit să limpezească multe lucruri din tabăra concetățenilor noștri. Frământările în fața cărora ne-am găsit până acum sunt în deajuns de cunoscute. Vreme de trei ani, dela alipirea Transilvaniei încoace, compatrioții maghiari au trecut printr'un sbucium permanent, sub stăpânirea valurilor tumultuoase de sentimente care au sguđuit adânc toate fibrele sufletești ale poporului maghiar după prăbușirea Ungariei. Numai în acest scurt răstimp am avut de înregistrat întâi o pasivitate ostilă împotriva statului român, apoi atitudinea de împotrivire a funcționarilor cari refuzau să depună jurământul, ca și dușmânia deschisă a clerului superior, în vreme ce intelectualitatea ungurească din țară, sub impulsul lozincelor cari veneau dela Budapesta, se pulveriza în diferite grupări politice. Impotriva acestor diferențieri de directive, noi n'am fi avut nimic de zis, liberi fiind și maghiarii din Ardeal, ca și ceilalți cetățeni ai României, să caute realizarea revendicărilor lor pe ce cale legală socotesc că-și ajung mai de grabă țelurile la care tind. Dar temperamentul imaginativ al vecinilor noștri de peste Tisa, nepotolita lor înclinare spre exagerarea proporțiilor, dispoziția lor romantică, au făcut ca împrietenia cu realitatea să nu se îndeplinească decât pe urma unui proces destul de dificil și destul de lung.

Revenirea la sentimente mai bune s'a întâmplat totuș, treptat și sigur, nouile etape ale maghiarismului la noi fiind răscumpărate prin reale suferințe și îndelungate privațiuni. Realitatea este o școală aspră, unde învățămintele se câștigă încet și se plătesc cu oarecari neplăceri, dar în cele din urmă adevărurile sale sfârșesc prin a birui. Astăzi, procesul de emigrare din Ardeal spre Budapesta, împreună cu multe mizerii și decepții, s'a oprit, după ce capitala Ungariei a început plictisită, să refuze ea însăși primirea acestor călători, cari veneau să sporească o sărăcie apăsătoare. Funcționăria din Ardeal și-a reocupat cu încetul slujbele, punându-se în serviciul statului căruia îi aparține acum. Clerul a reintrat în normalitate, prestând jurământul de credință pe treptele Tronului. Politicește, diferitele grupări erau încă într'o luptă surdă, dar, în acelaș timp, rămăneau departe de câmpul politicii românești, sub sugestiunea unor lozince cu totul străine de concepția noastră. Astfel, s'a încercat înjgheburile așa numitei Uniuni naționale maghiare, a cărei alcătuire trăda o neobișnuită concepție despre rosturile ei, de vreme ce avea la bază ideea destul de ciudată a unui autonomii politice, și preconiza pe seama acestei societăți, care nu era nici organizație de partid

nici ligă cu scopuri mărturisite, reprezentarea întregii maghiarimi dela noi, fără să armonizeze scopurile ei cu ideea integralității statului român.

Toate acestea au fost însă frigurile începutului, și durerile fa-cerii. Astăzi, s'a ajuns cel puțin la un rezultat limpede și prin urmare, mulțumitor pentru toată lumea. Diferitele formațiuni politice maghiare din Ardeal, cu directivele lor nelimepizite încă, sau chiar oarecum du-bioase, s'au contopit într'un singur partid, partidul maghiar, înfăptuit zilele trecute la Cluj. Acest partid, după cum arată însăș denumirea lui, are la bază ideea apărării naționale și e menit să înglobeze în cadrele lui largi toate curentele de până acum, grupându-le în jurul unui principiu călăuzitor care este conservarea patrimoniului de rasă. Este înjghebarea clasică a partidelor minorităților etnice de pretu-tindeni, cari subordonează toate nuanțele de convingeri politice sau de structură socială supremului criteriu care este idealul de naționalitate.

Nu trebuie să mire pe nimeni dacă noi ne bucurăm de această înfăptuire. Lumea românească, și împreună cu ea toți factorii politici de răspundere ai acestui stat, știu de-aici înainte că se găsesc în fața elementelor reprezentative ale unui popor, și-și dau seama că în cu-vântul autorizat al acestora se codifică năzuințele și exigențele spe-ciale ale unui mare număr de cetățeni ai României întregite, ale căror interese, tocmai pentru că au și aspecte distincte merită să fie cunos-cute în lumină cât mai clară. Pe urma acestui pas săvârșit de maghia-rimea ardeleană politica acesteia intră în făgașul mișcărilor normale, părăsind orice notă nebuloasă și orice spirit de aventură.

Suntem datori să ținem un limbaj de perfectă sinceritate oame-nilor politici unguri dela noi. Le vom spune dec, în acelaș ton res-picat cu care ne-am obișnuit să le vorbim și odinioară — atunci când aveam la spate amenințarea temniței dela Seghedin, — că vom fi cei dintâi cari vom respecta lupta lor pentru libertatea cetățenească și pentru păstrarea unui patrimoniu național în cadrele statului român. Prea mult ne-am frământat, altădată, noi înșine pentru triumful ideilor liberatoare, prea mult ne-am pătruns în toate fibrele gândirei noastre de ideea că orice sugrumare a unei mișcări naționale este absurdă și imorală și prea mult am învățat în acelaș timp din greșelile guver-nanților Ungariei istorice, pentru ca la rândul nostru se mai putem adopta logica opresorilor. Vrem deci să se știe că vom da mână de ajutor pentru realizarea tuturor revendicărilor cu caracter politic, cul-tural sau economic, care ar porni din tabăra reprezentanților autorizați ai poporului maghiar dela noi, și care ar respecta *o singură pretenție* de ordin dogmatic din partea noastră: *ideea integrității teritoriale a României întregite*. Să nu se uite că aceasta este singura chee a tu-turor beneficiilor pe seama populației maghiare dela noi. Noul partid deci, făcându-și seama cu echilibrul de forțe dela noi din țară, cău-tând puncte de contact pentru realizarea programului său, cu diferitele curente politice pe cari și le va crede mai apropiate, intrând în do-meniul activității politice în Parlament și aiurea, să chibzuiască nece-

sitațiile maghiarilor din țară și să ceară înlăptuirea lor în noua așezare de stat, să fie siguri că nu vor întâlni în calea lor nici intoleranță, nici mai ales tendințe de desnaționalizare. Intreg edificiul de nouă orânduire a ungarilor din țară nu poate să fie decât rezultanta unei amicale cooperări între cele două popoare care apreciază toate avantajele unei conviețuiri pașnice. În această operă de înlăturare a tuturor asperităților și de înlăptuire a unor resurse de viață proaspătă, compatrioții unguri ne vor găsi alături de dânșii. Un singur lucru mai avem de spus. Desigur, nu vroim să cerem mai mult decât ni se poate da. Ar fi o mare greșală credem, că noua geografie a Europei centrale a curmat ca prin miracol, legăturile sufletești ale diverselor fragmente etnice ajunse în hotarele statelor moștenitoare, cu patria mamă. Această iluzie care s'ar broda pe o eroare psihologică din cele mai brutale, noi nu ne-o putem permite. Va cirçula deci și pe mai departe acelaș fluid sufletesc în organismul național-maghiar, trecut subț mai multe patrimonii politice. Politicește însă, lucrurile sunt schimbate. Budapesta a încetat de a mai fi, pentru orientarea politică a maghiarilor din noile teritorii, punctul de sugestiune permanentă. Ajunși în alte configurații de stat cetățenii de naționalitate maghiară trebuie să-și față seama cu echilibrul de forțe din țara lor, pentru că numai *acesta* le determindă soarta. Legături sufletești, contact cultural vor avea desigur și pe mai departe cu capitala țării lor de baștină, îndrumările politice însă ar fi deplasate, și ar putea compromite multe rezultate satisfăcătoare pe seama lor, aici acasă. Cu deosebire inoportun este în ale politice astăzi cuvântul Budapestei, când Ungaria, cu fierberea ei nepotolită se înlăptuiează ca un focar de dizordine, manifestând zilnic impulsul de aventură și un chiot indiscret de revanșe lărmuitoare. Dacă lumea politică dela Cluj va privi zilnic spre capitala de pe malul Dunării ca să i-se transmită de-acolo cuvântul de ordine pentru lupta politică, atunci se va crea și în opinia publică românească o rezonanță fatală, cu toate consecințele dezagreabile ale unui contra-șovinism intolerant. Cerem deci, pe lângă un limpede program, și o lealitate în mijloace, corăspunzătoare dealtfel spiritului maghiar cavaleresc și deschis, și atunci noul partid va întâlni pe arena luptelor noastre politice suflete înlăptătoare și mâini întinse pentru o colaborare frățească.

Cu aceste dorințe, așteptăm dela organizarea politică a compatrioților noștri, stabilitate în energie, muncă rodnică pe calea unor înlăptuiri cu adevărat constructive, și părăsirea definitivă a unor atitudini nepotrivite cari tind în chip prea vizibil să atingă indestructibila integralitate a statului românesc.

În cadrele acestor adevăruri nestrămutate, ne putem înlăptea.

N. ARDELEANU.

Literatura rusă modernă

I.

Starea actuală a literaturii rusești n'ar putea fi înțeleasă fără unele explicații asupra trecutului ei, mai ales că dezastrul în care se găsește Rusia în clipa de față e datorit și literaturii trecutului.

După 1815, armata rusă întorcându-se din Paris în patrie, a adus cu sine, prin mijlocirea tineretului rus, ideile liberatoare ale revoluției franceze. Primul care a introdus în literatura rusă motive politico-sociale fu Raleev, în versurile sale „Gânduri“. Chiar și divinul Pușchin n'a rămas străin de aceste idei și în poeziile sale minunate, de multe ori ataca subiecte anti-dinastice, mai ales într-o epistolă poetică către marele filozof rus Ceadaiev. (Trebuie remarcat că mai târziu, Pușchin și-a schimbat părerile sale din tinerețe și se manifesta cu totul altfel).

Regimul sever al domniei lui Nicolae I, reacțiunea cea neagră care exista în Rusia și care a fost uneori vecină cu anecdota, — a evocat în mijlocul societății intelectuale un protest viu, și protestul acesta se oglindea în literatura sugrumată, persecutată, gonită. Dar, cu toate reprăsaliile guvernelor, literatura a găsit un mijloc de a exprima durerea obștească printr'o limbă specială, — „limba lui Esop“. De atunci, literatura a fost strâns legată de ideie, sau mai bine zis, de curentele eliberatoare; scriitorului nu i-se cerea nimic altceva decât exprimarea acestor idei.

Toate revistele mari lunare ca „Sevremennik“ („Contemporanul“) ca „Dielo“ („Munca“), ca „Ustbi“ („Temeiurile“), ca „Otecestvennaia sapiski“ („Note despre patrie“) n'au fost altceva decât proclamații revoluționare lunare. Literatura apărută în edițiile acestea era un fel de paravan, un supliment necesar, pentru ca revista să fie citită, un mijloc de a înșela pe funcționarii dela cenzura ministerului de interne.

Critica literară nu era critică artistică, ci critică social-publicistică. Un critic rus, vestitul Pisarev a lovit greu în Pușchin, numindu-l „un oarecare domnișor, un boier, care descrie numai porcării“. Despre „Războiul și pace“ al lui Tolstoi un oarecare Tcacev — pe vremuri o *persona grata* în critica rusească, — zice că acest roman nu e decât „o colecție de anecdote militare“. Acelaș Tcacev scrie despre „Ana Karenina“ că acest roman e descrierea adulterului dintre o damă din societatea înaltă și „flighel-aghiotantul“ împăratului.

Principiul de frunte al criticilor ruși de atunci poate fi caracterizat pe scurt: nu interesează *cum scrii*, ci *despre ce scrii*, — deci, *în care sens* te exprimi.

Ideile revoluționare distrugau literatura. Opera pur literară, lipsită de tendințe anumite, mai ales de tendința eliberatoare, trecea neobservată sau în cel mai bun caz hulită.

A fost judecat fără milă un atât de mare și de scilpitor talent ca Nicolae Liescov, iar Dostoievsky fu bătut cu pietre aruncate din

tabăra revoluționară. Chiar și Anton Cehov, mai târziu, fu acuzat de cunoscutul critic Mihailovsky că scrie „cu sânge rece” și n'are nici o idee sănătoasă, așa că scriitorul de atunci trebuia să aibă mare dragoste pentru literatură ca să scrie ceace-i dicta sufletul său, și nu ceace cuprindea anumit pasagiu din catechismul revoluționar.

În preajma secolului XX a apărut Vladimir Soloviev, mare filozof și poet, preocupat cu ideile transcendente, care a îndrăznit în versul său, nou ca formă și ca conținut, să cânte cele mai intime sentimente ale sufletului omenesc. Vl. Soloviev a reprezentat avangarda curentului nou.

II.

La începutul secolului XX apărea un grup de poeți și de prozatori, cari au declarat dreptul suveran al literaturii: independența față de doctrinele politice și sociale.

D. Merejcovsky, Valerie Brinsov, Alexie Remizov, Theodor Sologub, Venceslav Ivanov, Andrei Bielai, — aceasta a fost întâia armată nouă în literatură, creiată de dragostea pentru frumos.

Se poate zice că aceasta a fost o adevărată „Renaștere” a literaturii rusești. Merejcovsky în opera sa clasică „Tolstoi și Dostoievsky”, reabilitează pe Dostoievsky și dă Cezarului ce e al Cezarului. El scote la iveală pe Liescov. În versurile sale, scrie :

*„Noi suntem premergătorii
Unei primăveri prea timpurii“.*

În citadela criticii ruse, bine înțeles, a izbucnit o furtună. Câțiva oameni tineri au îndrăznit să iasă de sub tutela partidelor, au cutezat să scrie ceea ce doresc ei, iar nu porunca zeilor politici. Apar romanele vestite ale lui Merejcovsky: „Iulian Apostatul”, „Leonardo da Vinci”. Până acuma nu e prețuit după merit rolul lui Merejcovsky în desvoltarea literaturii ruse. Activitatea acestor oameni, plini de avânt a făcut o întregă revoluția literară. Da, într'adevăr o venit primăvara.

Ei au dat afară pe scriitorul — agitator și predicator, și l-au înlocuit cu — „artistul”. „Artistismul” — deveni măsura judecăței. În zădar se luptau cu dâșzii comandanții, sau mai exact jandarmii literaturii vechi. În zădar își băteau joc de tineri tot soiul de păzitori ai curentului vechi.

În zădar!

Florile totdeauna cresc „și la ploaie și la vânt”. Merejcovsky și Brinsov au devenit „maestrii”. Din când în când mai apărea câte un volum în maniera vechie. Dar... dar... exista o comparație, o comparație ucigătoare.

III.

Înainte de războiul mondial, în Rusia existau trei curente politice și în același timp, trei curente literare:

1. Social-democrații (marxiștii).
2. Social-revoluționarii.
3. Cadetii.

Marxiștii aveau pe „papa lor dela Roma“, pe Gheorghie Plehanov (scriitor de mare forță). Social-revoluționarii pe Victor Cernov (mai târziu — ministru de agricultură în guvernul provizoriu). „Cadetii“, pe Paul Miliukov. Fiecare partid avea câte două-trei reviste lunare. (Nu vorbesc despre ziare, cari erau numeroase.) Scriitorii independenți, afară de aceste trei grupări, erau condamnați la ... uitare.

Iată însă că apare Leonid Adreev cu ziarul său, și rupe toate legăturile cu aceste trei grupuri.

În revista lui „Patria“ adună pe toți scriitorii fără de nici o deosebire. De exemplu, scrie acolo Merejcovsky, scrie A. Blok, scrie Remizov, scrie V. Brinsov, scriu eu (colaboratorul și al lui Plehanov și al lui Cernov, — din cauză că totdeauna am fost un om „a-politic“.) Dar nimeni n'are nevoie acuma de literatură. Curge sânge pe front. Noi întâlnim cosciuguri în care zac prietenii noștri.

Vine, vine, se simte revoluția și noi stăm în fața ei, simțind-o, fără nici un sentiment, sau mai adevărat, cu mai multe sentimente pe care n'am putut să le explicăm.

Unde să mergem, și ce să facem?

Afară de despărțirea literaților ruși în partide și nuanțe politico-sociale, fapt care a avut o mare influență asupra dezvoltării literare, întreaga literatură rusă se fragmentase spre două direcții estetico-literare: tabăra realiștilor și aceea a moderniștilor (simboliștii, decadenții, etc.)

Între aceste două tabere se dădeau lupte nesfârșite, și fără nici un rezultat, deoarece *realismul* ca și *simbolismul* reprezintă, nu o școală literară cu trăsături caracteristice, ci un fel deosebit de a cugeta, de a stabili relații între individ și univers. Realismul izvorește de la Aristoteles; simbolismul dela Platon.

Simboliștii se înmulțeau mereu pe când realiștii se împuținau vădit. Meritul simboliștilor ruși e incontestabil. Ei au smuls arta literară din ghiarele politicei și politicianismului, proclamând deviza: arta pentru artă, nu pentru partide.

Această luptă e foarte caracteristică pentru literatura rusă, care trăia și se dezvolta în împrejurări cu totul deosebite decât în Occident. Dela 1840 până la 1896 literatura rusă era considerată de obicei ca un mijloc auxiliar pentru dezrobirea poporului; de aceea, și literatura fusese *poporanistă*.

Prima lovitură a dat-o Cehov cu povestirile sale „Mojicii“, „Omorul“, „În rău“. El cel dintâiu a smuls masca de pe fața poporului, și l'a descris așa cum e în realitate. După Cehov, a apărut Ivan Bunin. Critica de atunci țipa că operele lor sunt o calomnie, dar când a venit revoluția de la 1905 și „sfântul țărănaș“ a dat foc la conacurile boerești, jefuind și omorând pe moșieri, toți au văzut că poporul rus

nu seamănă de loc cu poporul din romanele și nuvelele pline de un sentimentalism dulceag.

Dela 1905 începe și revizuirea vechilor tradiții literare, în același timp cu cea mai fecundă epocă a literaturii ruse moderne.

IV.

C. Balmont cântă soarele, bucuria vieții, floarea ei. Versurile lui sunt ca o risipire de aur.

Theodor Sologub, e trubadurul morții, al lunei și al razelor ei tainice, mortale... El e pontificele cultului diabolic. Romanele și versurile lui au un caracter neobișnuit de ciudat. „Dracul mărunț“, — roman care a avut un succes formidabil, — e amalgamul realității și irealității. Cultul negru preocupa și pe Valeriu Brinsov, care în romanul său „Ingerul de foc“ zugrăvește tablouri din viața medievală, cu vrăjitorii și vrăjitoarele ei.

„Departate de realitate“ aceasta e deviza literaturii ruse moderne. Trăsătura aceasta e reacțiunea după decenii de literatură realistă, prea realistă, fotografico-tendențioasă. Alții dintre scriitorii moderni reînviază literatura veche: basme, legende, povești populare, reconstruindu-le și refăcându-le. De exemplu Alexie Remizov, moștenitorul lui Dostoievsky, care alătura de romanele sale „Lacul“, „Surori de cruce“ pline de misterul vieții, îngrozitor și amenințător, scrie legende religioase, basme populare, visuri tainice, strălucind prin limba sa bogată, originală, plină de culoare, o limbă uneori ciudată cu care trebuie să te obișnuiești. Singurul reprezentant al tradițiilor vechi ale literaturii ruse e Ivan Bunin care descrie viața țăranilor, a orașelor mici, cu interesele ei, cu bucuriile și tristețile ei mărunte.

La 1912 apare marea revistă lunară sub redacția celebrului critic rus Ivanov-Razumnic și lui Victor Cernov: „Zavieta“ („Testamente“) și în jurul acestei reviste se grupează câțiva tineri scriitori — „neo-realiștii“, — cum i-a numit un alt critic rus de forță Eugenie Lundberg („Contemporanul“, 1905, Nr. 1). Acești neo-realiști au fost: Zamiatin, Trenev, Teren și cu mine.

Să mă opresc nițel aici.

Noi n'aveam o teorie literară bine stabilită. Trecusem însă prin toate frământările literare, prin modernismul cel mai înverșunat, uneori chiar extrem și excesiv, aplicând metodele nouă ale scrisului la descrierea vieții reale.

În 1913 — Zamiatin dă un roman excelent din viața unui orașel de provincie, mic și îndepărtat, Trenev. Povestiri din sudul Rusiei, din viața ucrainenilor, pline de soare, de humor viu și firesc, eu-romanul din viața seminarului teologic.

La început, în jurul nostru, s'a ridicat o furtună. Ne înjurau realiștii, fiindcă noi evitam metodele vechi și apucăturile bine stabilite în dogma lor de a descrie viața. Ne atacau și simbolisții, deoarece noi descriam subiecte de viață atât de reală și uneori atât de josnică. Dar a răsunat, în fine, vocea lui Sologub, după romanul meu, apărut în fragmente, — din cauza cenzurii țariste: „Cel care poartă haine

negre" — bătrânul Sologub mi-a trimis o scrisoare și peste o săptămână a apărut și articolul lui: „Moștenitorii“. Inșă, și acum după zece ani, eu nu știu, ce am fost noi? Scriam ceea ce gândeam că e bine de scris, și în modul care ne convenea.

V.

A izbucnit războiul.

Cine nu știe, ce înseamnă *literatura de războiu*?

Am greșit noi cu toții și pretutindeni, în toate țările, în toate părțile. La 1915 apare romanul lui Andrei Bielai — „Peterburg“ („Petersburg“). Tot era nou în acest roman. Și forma, și cuprinsul. Plin de misticism, și de fine apucături tehnice, profund ca conținut, prevestitor și groaznic, acest roman a trecut aproape nere remarcat, din cauza evenimentelor tragice dela frontiere. Cel care va face istoricul literaturii ruse va consimți că dela „Războiul și pace“, dela „Frații Caramazov“, — literatura rusă n'a dat nimic mai puternic, mai adânc și mai original, decât romanul acesta. Păcat că el e intraductibil.

Acest roman și apoi romanul lui Boris Zaițev „Steaua albastră“ au fost ultimile raze de soare în literatura rusă înainte de revoluție „Domnul din San-Francisco“, a lui Bunin a complectat această perioadă.

VI.

Se aprind zorile roșii ale revoluției.

Scriitorii scriu, dar nu publică. Literatura nu interesează pe nimeni.

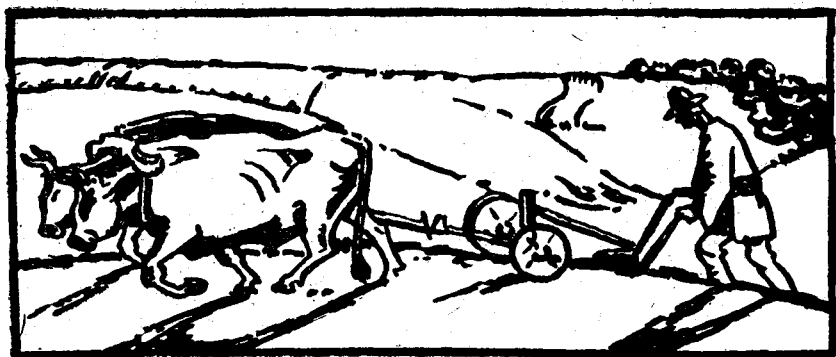
Merejcovsky a publicat numai un fragment din romanul său „Decembriștii“. A publicat apoi Remizov două volume: „Sf. Nicolae făcătorul de minuni“ și — „Pelerinii trecători“. S'a început însă marele exod al literaturii în străinătate și în această perioadă a literaturii ruse, perioadă de chinuri și suferințe. — în străinătate se continuă activitatea literară. Contelex Alexis Toistoi a scris un roman — „Călătoria prin chinuri“. Bunin a scos un volum „Strigătul“ — de o frumusețe rară. Remizov: — „Zgomotele orașului“.

E interesant ce se petrece în literatura Rusiei actuale. Domnesc acolo futuriștii. A apărut însă și un talent nou — Pilineac, cu romanul său „Foametea“. L'am cetit numai în fragmente, dar sper că primindu-l de la Berlin, voi avea posibilitatea să-l fac cunoscut și publicului cetitor românesc.

E interesant de remarcat, că în toate operile literare apărute acum în străinătate se simte dorul de trecut, se descrie vremea apusă, existența pașnică; sunt mult gustate cele mai mici amănunte ale acestei vieți și nimeni nu atinge epoca aceasta sângeroasă a revoluției.

Apar reviste literare la Berlin, la Paris, sunt multe edituri, dar sufletul literaturii ruse rătăcește, — și până acum nu și-a găsit încă adăpost.

LEON DONICI.

Limba de clasa a treia.

Răscolind odată prin „Desbaterile parlamentare“, am dat fără veste peste o explicație pe care o căutam de mult. Mă tot miram cum și pentru ce atâția la noi stăruiesc, în graiul și în scrisul lor într-o întrebare, pentru aceeași noțiune, cuvinte diferite, însă cu același înțeles. Astfel celebrul cuvânt *voiaj*, pe care nici chiar o regească intervenție în Academie nu l-a putut scoate din întrebare, pentru ce stăruiește el nepăsător alături de *călătoria* care spune tot atât, și e un cuvânt mai vechiu în limbă și nici mai urât? Care e misterul acestei încăpățănări, oricum cam ciudate?..

Așa mă tot întrebam, când iată că dau peste textul unei interpelări, pe care un domn deputat a adresat-o odinioară d-lui ministru al lucrărilor publice, cerând să i-se comunice datele privitoare la traficul căilor ferate, spre a dovedi, — continuă textul onorabilului reprezentant al națiunii, — „că măsurile luate cu sporirea tarifului de transport le va suporta nu *voiajorii* de clasa I și II, ci cei ce *călătoresc* în clasa III“.

Ați înțeles acuma? Eu văd că e clar. Avem nevoie de *voiaj* și și *voiajori* pentru cei „de clasa I și II“... În aceste clase se *voiajază*, pe când de sigur nu tot așa în clasa III; aci se *călătorește* încă. Tot așa, nu se va putea zice că se *voiajază* cu cine știe ce simple căruțe țărănești, pe când cu automobilul de pildă, nimeni nu va face o *călătorie*, ci fără îndoială un *voiaj*... Negreșit că toate acestea n'ar fi dat dreptul d-lui deputat să calce și regulile gramatice, zicând că: „*voiajorii* va suporta“... Dar aceasta e altă chestiune.

Cu *voiajul* și *călătoria* am fi lămurit așa dar nedumerirea. Dar mai sunt și altele.

* * *

Iată *cursele* și *alergările*... Un iubitor de pitorescul cât mai desăvâșit al limbii îmi spunea că amândouă aceste cuvinte pot prea

bine să rămână în limbă, diferențiându-și înțelesul. Astfel, s'ar zice: *Alergările* de toamnă, și *alergările* de primăvară, etc. Inșă, *curșa* întâia, a doua, *curșă* de obstacole, și iarăș etc. Lucrul mi se pare, în ade-văr, atât de plausibil, încât nu văd pentru ce nu s'ar putea propune și contrarul: *cursele* de primăvară, de toamnă, și *alergarea* întâia, a doua, ș'așa mai departe... Totul e, mai la urmă, convențiune.

* * *

Dar cu *fantezie*, *fantazie* și... închipuire? Închipuirea, trebuie să recunoască oricine, nu e tocmai acelaș lucru cu fantazia, după cum și fantazia poate să însemneze ceva mai mult și ceva mai puțin de cât închipuirea. La acestea ar mai veni să se adauge *fantezia* ca gen literar.

☛ Nu înșă numai ca gen literar. După exemplul cu *voiajul* și *călătoria*, am putea avea și aci: un cuvânt de clasa I: *fantazie*, unul de clasa II: *fantazie* și unul de clasa III: *închipuire*. — *Închipuirea* va putea s'o aibă orișice țaran; *fantazia* înșă numai un om mai cilibiu sau o domnișoară de pension; cât pentru *fantezie*, aceasta va fi apanajul oamenilor cu totul subțiri și al reprezentanților curentelor noi în literatură.

* * *

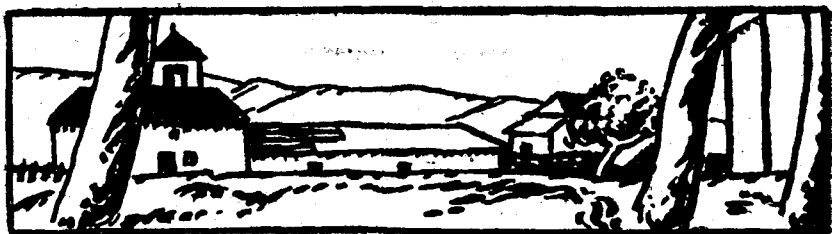
Mergând pe asemenea căi înainte, cu încetul vom ajunge poate să deosebim două sau trei limbi diferite ale unuia și aceluiăș popor. Cu puțină închipuire, fantazie sau fantezie, putem să prevedem vremea când o parte a națiunei va viaja, câtă vreme nu va rămânea la domiciliu, iar alta va călători când nu va sta acasă; — și tot așa mai departe, după acest calapod, vom avea diferențierea claselor sociale nu numai după îmbrăcăminte, trai zilnic sau portul barbei și al mustăților, ci și după espresiuni, — gramatica rămânând, bineînțeles, privilegiul celor mai puțini.

Vom mai auzi, la tribunal, avocați protestând: — „*Domnule prezident, îmi anlevați toate moaienurile de defansă!*,” — pe când cel cu limba de clasa III va continua să zică, mai mult sau mai puțin ca strămoșii săi: *Domnule președinte, îmi luați toate mijloacele de apărare.*“

Mentalitatea unora va fi înșă, în definitiv, în cumpănă cu *mintea* celorlalți, și *inima* acestora nu va bate, mai la urmă, mai românește decât *cordul* acelora.

Român să fii, — asta e totul. Dar român *de ce clasă?* — asta nu importă. Și fiindcă nu poți să fii mereu pe drumuri ca să-ți afirmi distincțiunea prin exhibarea unui certificat de... viaj, atunci te vei afirma deci, ferindu-te pe cât puțină d'a vorbi o limbă... de clasa treia.

ION GORUN.

Paravanul regionalismului

Nu s'au sfârșit nici acum variatele comentarii țesute în jurul așa botezatei „fuziuni” a partidului național din Ardeal cu sfărâăturile fostului partid conservator din vechiul Regat. Părerile sunt încă împărțite, mai ales în cecece privește urmările acestui act politic. În paginile revistei noastre s'a vorbit de o *limpezire* a situației. Amicii politici ai d-lui Iuliu Maniu au făcut înșfârșit, gestul pe care trebuiau să-l săvârșească acum trei ani; ei au înțeles în cele din urmă că, închiși în strâmta lor găoace provincială, erau amenințați să sucombe de urâta moarte a asfixiei politice. Impinși deci de nemiloasa necesitate a evenimentelor, au căutat o lămurire a situației penibile în care se găseau față de restul provinciilor României întregite, și au angajat ca reprezentanți ai celor „o sută” la București, pe urmașii răposatului Take Ionescu.

Ziarele partidului național răsflă acum ușurate, și d-nul Albert Honigmann, acest fanatic coreligionar politic al d-lui Alexandru Vaida, îmbujorat de satisfacție, jubilează în coloanele *Luptei*: „Insfârșit partidul național nu mai poate fi învinuit de regionalism!”

Să ni se dea voie să spunem încă odată „presei de negustori” dela noi, — totdeauna greșit informată în cecece privește rosturile ardelenesti și foarte grăbită să lanseze judecăți rezezi în toate chestiunile, — că amestecul acesta indezirabil în treburi pe cari nu le-au priceput nicicând, dă naștere de cele mai multe ori unor pripeli cu desăvârșire nepotrivite. Noi nu ne bucurăm așa de repede; avem multe motive să credem că vechile noastre cunoștințe din partidul național nu sunt în stare să închee o legătură politică durabilă întemeiată pe sinceritate, — și anumite simptome caracteristice ne îndreptățesc să privim cu oarecare atenție calea nouă pe care au apucat-o cei o sută dela Cluj.

Se fac în momentul de față o mulțime de proorociri, și se cântăresc efectele viitoare ale înduioșătoarei frații care s'a statornicit odată, între d-nul Iuliu Maniu și d-nul Mișu Cantacuzino. De unde isvorăște această bruscă potrivire de convingeri politice, nu știe nimeni. Poate că de undeva de subt pământ, ambii fruntași fiind doi fericiți exploatare ai subsolului: d-nul Iuliu Maniu a unor mine de aur, după

cum ni se afirmă, iar d-nul Mișu Cantacuzino a unor întinse terenuri petrolifere, după cât se zice. Dar, în afară de această solidaritate subterană, ce altă comunitate de idei ori de sentimente, a țâșnit din semin între cele două frânturi de partid de pe coastele Carpaților?

Să examinăm puțin noua tovarășie, și să ne cufundăm câteva momente și în apropiatul trecut al partidului național. D-nul Iuliu Maniu are la spatele d-sale o lungă carieră de pertractări, de alianțe și de preliminarii de acord. Nu credem că e de prisos să rezumăm aci acest lung drum de vorbărie și de băjbăială; poate că vom desprinde din firul tors timp de trei ani, cu atâtă răbdare, unele indicații prețioase cari ar putea descurca nițel ciudatul nod împletit de curând.

* * *

Partidul național a mai „descălecat” odată la București, în condițiuni cu mult mai prielnice decât astăzi. Ardealul se înfățișa înaintea țarei întregi cu un prestigiu neștirbit. D-nul Iuliu Maniu era socotit, grație unei ciudate legende, ca un Venizelos românesc, și opinia publică din vechiul Regat se uita spre Șimleul-Silvaniei cum privea altădată lumea politică din Atena, spre Creta. Acel strigăt entusiast al conștiinței românești amăgite: „Să vie Ardelonii!” ilustra nădejdea unanimă că de aici, dela marginea apuseană a României va răsări acea putere morală și-aceea vigoare proaspătă, care să dea temeiuri noului vieței politice a Regatului, încheșat în adevăratele sale hotare. Ce s'a întâmplat însă, se știe, și nu reîmprospătăm aci lucruri prea cunoscute, — despre care am mai vorbit și altădată, — ca să repetăm înșirarea evenimentelor. O facem pentru a înțelege, cu ajutorul celor întâmplate atunci, metamorfoza de... doctrină a adversarilor noștri. Guvernul prezidat de d-nul Alexandru Vaida a fost susținut, până în ultimele lui nefericite zile, de un „bloc parlamentar”, în cimentul căruia intra partidului țărănesc din vechiul Regat și din Basarabia, mica grupare bucovineană a d-lui Nistor și partidul naționalist-democrat al d-lui N. Iorga. Se înjghebase chiar o „fedație social-națională” în mijlocul căreia partidul național se simțea foarte bine. D-nul Cicio-Pop prezida, într'un interimat care se prelungea într'un chip îngrijitor, ministerul acesta „de stânga”, în care ordinea publică era asigurată de un socialist *sui generis* ca d-nul dr. Lupu iar reforma agrară era să fie rezolvată de înfocatul apărător al *luptei de clasă*, d-nul I. Mihalache. Partidul național a preferat să părăsească frânele cârmuirii decât să se despartă de o colaborare atât de prețioasă, și astfel d-nul Iuliu Maniu s'a trezit în opoziție alături de partidul țărănesc, refuzând să se unească atunci cu d-nul general Averescu, pe motiv că partidul poporului, nou înființat, n'avea o culoare destul de... democrată.

Firesc ar fi fost, desigur, ca partidul național din Ardeal să fuzioneze în schimb cu tovarășii săi dela guvern: cu partidul țărănesc, de dragul căruia se rostogolise, sau după despărțirea acestuia de d. N. Iorga, cel puțin cu gruparea naționalistă a fostului președinte al Camerei. Nu s'a întâmplat nici una, nici cealaltă. „Blocul parlamentar”

s'a disolvat odată cu Parlamentul care sprijinise pe d. Ciceo Pop. „Federația social-națională“ s'a desmembrat, și în locul unor raporturi din ce în ce mai strânse între oamenii cari, cu câteva luni mai înainte, făgăduiau să fericească țara împreună, a intervenit o înstrăinare tot mai pronunțată.

În vremea aceasta, — cum se știe, — partidul național s'a mai târguit puțin și cu partidul liberal, proiectând, împreună cu d. Al. Constantinescu, o colaborare la guvern, care dacă n'a reușit, vina nu este a unor înrădăcinate convingeri sau a unor iremediabile deosebiri de program, ci pur și simplu a unor mărunte neînțelegeri asupra acelor aranjamente cari aveau ca izvor o reciprocă neîncredere în sinceritatea viitorului tovarăș. Astăzi, excursia aceasta de-alungul partidelor s'a isprăvit, și partidul național a „descălicat“ a doua oară la București. De data aceasta, nu mai e vorba însă nici de partidul țărănesc și nici de d. N. Iorga, — e o categorică preferință pentru o mână de oameni, cu totul părăsiți de simpatiile maselor electorale, fără rădăcini în țărănime, epave melancolice ale unui partid pe care valurile vremii l'au înghițit, de-avalma cu cealaltă frântură conservatoare în fruntea căreia stă d. Al. Marghiloman.

* * *

Prin urmare avem dreptul să ne întrebăm, pentruce după atâtea oscilări, dela strânsa tovarășie de guvernare cu d. dr. Lupu și până la posibilitatea unei înțelegeri cu d. Ion Brătianu, partidul național și-a fixat alegerea tocmai asupra bieților tachisti? Răspunsul este simplu: interesele egoiste ale conducătorilor partidului național au determinat un simulacru de tovarășie cu cea *mai slabă* dintre toate grupările politice din vechiul Regat. Cercetați puțin mai de aproape aspectele „fuziunii“ care a deslănțuit la început atâtea bucurie la clubul tachist din București, — și veți deosebi lucruri interesante. Iată, de pildă, un neînsemnat incident, plin de subînțelesuri. În lunga serie de articole prin care ziarul *Patria* a anunțat cititorilor săi marea veste a „descălăcării“, a fost și unul care purta titlul: „Unirea partidului național cu partidul democrat“. Articolul a trecut, firește, nebăgat în seamă, ca mai toate articolele *Patriei*. D. Iuliu Maniu a găsit însă că s'a făcut o profundă greșală de... nuanță, și, cu fina pătrundere a spiritului său obișnuit cu subtilitățile de formă, a făcut să se publice o rectificare pe care o reproducem mai jos, aidoma, ca un model de bună cuviință față de niște noi partizani:

„Dintr'o regretabilă greșală de ordin tehnic titlul pe pagina a 3-a a numărului nostru de ieri a apărut inversat. În loc de „Unirea partidului democrat cu partidul național“, s'a publicat titlul „Unirea partidului național cu partidul democrat“. Greșala, deși evidentă, ținem totuși s'o rectificăm“.

Înțelegeți, cum devine cazul. Nu partidul național s'a dus să se unească cu partidul democrat, ci, dimpotrivă, partidul democrat a

venit să se contopească în partidul național... E o mică diferență! clipesc, șireți, cei o „sută“, aruncând astfel sărmanilor „democrați“ din Capitală această delicată apostrofă: — „Să ne înțelegem: n'am fuzionat noi cu dumneavoastră, — *dumneavoastră* ați venit să fuzionați cu noi...“

Dealtfel, chiar rezoluția comitetului dela Cluj vorbește de „*îngementarea*“ tachiștilor în rândurile pe cari le comandă d. Iuliu Maniu, și nu despre alcătuirea *unui nou partid*, plămădit din contopirea, cu egale drepturi, a altor două partide deosebite. Partidul național și-a deschis deci o *sucursală* în vechiul Regat, în condițiuni pe cari nici un partid politic serios nu putea să le primească, și și-a rezervat mai departe dreptul de a... pertracta. (E o necesitate de viață, pe care n'o poate părăsi fără primejdie.) Regionalismul ardelenesc s'a ascuns după paravanul unei „fuziuni“, plină de subtilități și răscolitoare de tot felul de interpretări iesuite, crezând că *aceasta* este soluția salvatoare pentru a ieși din izolarea în care se cufundase.

Incercarea e însă zadarnică. Partidul național n'a reușit, — în împrejurări mult mai favorabile, — să guverneze țara, acum trei ani, împreună cu d. N. Iorga. Nu va putea-o face acum, — după rândurile i-s'au tot subțiat de-atunci până azi, — alături de dnii Mimi Plesnilă și Nestor Cincu...

ION BALINT

Un cunoscut de-odinicară

— Andrei Ady —

*Ades un prunc mă cercetează;
Mort, firav și zâmbind mereu:
Cel ce-am fost eu.*

*Un piciu duios: plutește, bolnav,
Și dibuie halucinat
Sărmanu-mi pat.*

*Prelung privește chipu-mi veșted,
Mirat, și-i pică picuri grei
Pe ochii mei.*

*Și de 'nsutite ori pe noapte
Flângând speriat, din somn tresar
Ca 'n vremuri iar.*

trad. de NICHIFOR CRAINIC.

Dela Lausanne la Atena...

Prima săptămână a conferinței dela Lausanne n'a deschis încă o perspectivă sigură. S'au pus la cale anumite soluțiuni pregătite în întrevederile particulare ale „celor trei“, rămășița destul de anemică a faimosului Consiliu suprem, dar ele n'au găsit încă formula realizării practice.

Semnificativă este reparația Statelor-Unite în conclavul puterilor. De astă dată, observatorul american, ambasadorul dela Roma, Child, nu s'a mai limitat să fie un spectator pasiv ci a trecut la acțiune. Primul său discurs a fost pentru a afirma drepturile țării sale în întreprinderile economice din Asia-Mică.

Atitudinea aceasta, deși în aparență lovea acordul dela San-Remo, ținea însă pe de-asupra acestuia la preponderența economică a Angliei în Anatolia și în regiunea petroliferă dela Mossoul. De fapt, atât Franța, care încheiase acorduri separate cu Kemalștii cât și Italiei cari erau profund nemulțumiți de ceiace li se dăduse, erau gata a arunca peste bord lestul acordului dela San-Remo. Rămânea Anglia. Prin ocuparea Mesopotamiei, ea pătrunsese adânc în interiorul peninsulei. Concesiuni impuse Turciei vechi, în ceasul primului dezastru, recunoșteau Mării Britanii drepturi exclusive asupra regiunii dela Mossoul.

Astăzi însă America, și poate și ceilalți aliați caută să conteste acest exclusivism. Turcii protestează la rândul lor, și se arată dispuși a încheia cel mult acorduri și concesiuni limitate.

S'a deschis astfel, cel mai ascuțit diferend pe care conferința îl va avea de rezolvat, în afară de problema Strămtorilor. Chestiuni de frontieră sau de regimuri speciale pentru insule, revendicări turcești sau cereri grecești, nu vor da mult de lucru diplomaților marilor puteri. Cele mai multe din ele sunt rezolvite și se vor impune soluțiunile lor, țărilor mici. Rămân numai marile probleme economice.

Orice ar spune optimiștii politice internaționale, America reintră în arena luptelor europene, pentru întâia oară după război, pe tema unui interes economic. Mirajul beneficiilor viitoare prea mari rezervate Angliei, a scos guvernul Statelor-Unite din expectativa în care se complăcea, din ceasul retragerii președintelui Wilson. Cu toată energia el vine să pretindă aceleași drepturi ca și puterile Europei, față de cari joacă cu atâta întransigență rolul creditorului neplătit.

O curioasă coincidență face ca în clipa în care ambasadorul Child lua în mod oficial atitudine la Lausanne, un alt ambasador, neacreditat acesta, dar investit de imensul prestigiu al numelui său, să vorbească în America, în numele Franței.

„Tigrul“, omul care dăduse lumii exemplul tenacității și a forței uriașe a țării sale, părăsind odihna retragerii în care valul potrivnic al politice interne îl aruncase în ultimul timp, a luat toiaagul călătoriei spre a duce dincolo de Ocean, cuvântul Franței, biruitoare a unui război pe care nu-l dorise. Și astfel, bătrânul Clemenceau, a

rostit în Opera metropolitană din New-York, și apoi în alte orașe mari ale Americii de Nord, cuvinte din acelea cari, fără să ascundă nimic și fără să caute a atenua nimic, au luat semnificația unui adevărat rechizitoriu pentru politica Statelor Unite, de după război. El a aruncat în fața Americanilor, acuzațiunea că Franța a fost părăsită, și lăsată singură la aplicarea păcii. America și Anglia au făgăduit Franței că vor garanta inviolabilitatea frontierelor ei; guvernul francez a renunțat atunci de a-și face singur dreptate, o cedat sugestiunilor americane, și trupele lui Foch nu au mers la Berlin. Ce s'a întâmplat apoi?

Nici Anglia, nici America care nu a ratificat cel puțin tratatul încheiat, nu au împlinit făgăduiala dată, și nu au mai semnat așteptata convențiune de garantare a păcii. Pe de altă parte, Germania, care în momentul dezastrului militar ar fi dat orice, de 3 ani de zile sabotează pacea, și creiază acea nefericită problemă a reparațiilor, care în ochii lumii, expune Franța la rolul puterii imperialiste care nu vrea cu nici un preț să dezarmeze.

Guvernul american însă, continuă o politică care face parte desigur dintr'un program vast, care urmează a fi aplicat din ce în ce mai energetic. Statele Unite sunt azi creditorul principal al Europei, și în această calitate nu înțeleg să reducă nimic din creanța ce au.

În aceste împrejurări, este simbolică apropierea celor doi oameni cari în aceste clipe revendică drepturi pentru țara lor: tânărul ambasador american, care la Lausanne afirmă că Statele-Unite înțeleg să beneficieze în viața economică a orientului de privilegiile celor mai favorizați, și bătrânul om politic francez care în America duce cuvântul de protestare a neamului său împotriva egoismului și a nedreptății celor de peste Ocean.

* * *

Conferința dela Lausanne a găsit aceeași grupare de forțe, pe care evenimentele anterioare o desemnase.

Se pare că Grecia a intrat în epoca anilor de secetă. „O nenorocire nu vine niciodată singură“; vorba românească își găsește aplicarea și în acest caz. Nenorocirii dezastrului militar, i-a urmat nenorocirea și mai mare a dezastrului moral.

Revoluție nu însemnează constituționalism, însă revoluție militară, condusă de șefii responsabili ai armatei, nu trebuie să însemne în nici un caz distrugerea oricărei concepțiuni de legalitate și de umanitate,

Dualismul care supraviețuiește la Atena, între un guvern cu aparențe de responsabilitate, dar de fapt prizonier și incapabil de a lucra, și un comitet revoluționar iresponsabil dar atotputernic, dăduse la mulți de gândit asupra desfășurării ulterioare a evenimentelor. S'a decretat tragerea la răspundere a autorilor dezastrului militar și politic. Se credea că, sub presiunea opiniei publice, care cerea o satisfacție, și căreia nu i se putea da o alta, se vor aplica anumite sanc-

țiuni, cari însă să nu aibe nimic irevocabil, și cari să lase viitorului puțința unor revizuirii.

Crima însă s'a înfăptuit. Șase oameni, judecați de un tribunal improvizat, au fost osândiți la moarte, și uciși un ceas numai după darea sentinței.

Sunt acte din acelea cari întunecă pentru vecie istoria unui popor. Și astăzi uciderea lui Ludovic XVI este o pată pentru revoluția franceză, iar asasinarea țarului, prima osândă a revoluției rusești.

Dar pentru Greci? Ei nu mai erau în revoluție și nu vor putea invoca scuza deslănțuirii furiei populare. Dacă în prima fază, mulțimea a doua zi după dezastrul dela Smyrna, în desnădejdea înfrângerii și în desamăgirea inutilității jertfelor făcute, ar fi aprins palate și orașe, și ar fi judecat ea singură pe cei vinovați, începând cu rege și sfârșind cu ultimul său ministru, s'ar fi găsit într'o asemenea pedeapsă sumară, destulă îndreptățire. Poporul însă nu a pedepsit, poporul cel mult a cerut sancțiuni.

A lucrat însă comitetul revoluționar. Și acesta, o lună și mai bine după luarea puterii, când pasiunile se potoliseră și când obiectivitatea putuse lumina mințile cele mai extreme și cu toate că reprezentantul puterii celei mai binevoitoare a protestat mereu și pe toate tonurile, sancționează un asasinat pe care îl pregătise în parodia unor ședințe publice.

Ceeace însă e deosebit de dureros, este situațiunea lui Venizelos la Lausanne. La ce vor mai servi sforțările marelui diplomat, de acum, când îi va lipsi și simpatia prietenilor credincioși?...

* * *

Cronica timpului va spune, cum într'o bună zi au debarcat la Lausanne, reprezentanții Sovietelor rusești. Și va mai spune cum, în fruntea acestei delegațiuni a apărut domnul Racovski, comisarul președinte al guvernului Ucrainei.

Este și în acest fapt ca un simbol al timpului în care, o țară imensă ca Rusia, zdrobită prin focul pe care singură l-a aprins, e reprezentată în fața lumii, de un străin, străin de legea și de sângele ei, neavând comun cu noua patrie decât beneficiile unei situații neașteptate.

Primul act al delegației sovietice, a fost de a cere dreptul de a discuta toate problemele și nu numai chestiunea Strămtorilor. Al doilea ei gest a fost interviewul domnului Racovski, care arată că cel mai important punct din programul său, va fi sprijinul nelimitat pentru toate revendicările turcești.

Se împlinește astfel ceeace prevăzusem de mult: frontul care se încheagă între Moscova și Angora, pentru a opune Apusului capitalist forțele mizeriei din Răsărit, fie ea bolșevică sau mahomedană. Militarismul renaște astfel în orient, și poate fi imens de primejdios pentru viitorul păcii.

VINTILĂ PETALA.

Izolarea partidului național

În aceste câteva zile cari au urmat așa zisei „fuziuni“ dintre partidul național al dlui Maniu și resturile grupării takiste, puse sub șefia prea democraticului domn Mihail Cantacuzino, fiul defunctului George Gr. Cantacuzino, cel mai mare latifundiar al României vechi, oligarh între oligarhi și — o spunem aceasta pentru „Gazeta Transilvaniei“ — dacă nu ne înșală memoria și cu puținel sânge bizantin în vine, ne-am întreat ce va fi zicând opinia publică de peste munți și cum va fi privind ea actul încheiat după atâtea pertractări și cazul, între d. Maniu dela Cluj și nouii săi tovarăși dela București?

Curiozitatea noastră era cu atât mai legitimă, cu cât știam că publicul ardelean n'are alte izvoare de informații pentru a înțelege și a se orienta asupra celor ce se petrec azi în viața socială și politică românească, decât gazetele dlor Honigmann și Rosenthal, ambii deopotrivă de interesați să înfățișeze actul „fuziunii“ sub o lumină cât mai trandafirie. Judecând dar după cele ce au scris aceste ziare despre „marele eveniment politic“ care e menit să schimbe cu siguranță fața României acesteia învechite și înapoiate, eram în drept să presupunem că opinia publică a Ardealului, trebuie să-și fi închipuit, că într'adevăr, contopirea Maniu-Cantacuzino, a fost primită aci la București, ca și în restul țării, cu-o exploziune formidabilă de bucurie și entuziasm.

Biata opinie publică ardelenască, a fost indusă însă, cu știință, într'o mare eroare!

Fuziunea, — care n'a fost de fapt de cât o umilitoare trecere în bloc și fără condiții, cu arme și bagaje, a takistilor, în tabăra celor o sută, — a fost primită de cetățenii vechiului Regat cu destulă indiferență. Nimeni nu s'a cutremurat, nimeni n'a întârziat din drum ca să-și arate bucuria sau desaprobarrea. Trecătorii s'au oprit o clipă, e drept, neștiutori de larmă care se desfășura deasupra balcoanelor unui club de mult părăsit, au întreat despre cele ce se petrec înăuntru, au aflat și au plecat iar mai departe. Iar rubricile ziarelor cari stăruiau încă asupra acestui eveniment, erau repede parcurse de cetitorul „regătean“, care prefera să se fixeze asupra faptelor diverse de cât să-și piardă timpul cu lectura unor articole și reportagii conținând cele mai sfruntate inexactități.

Intrucât îi privește pe oamenii politici, pe cari aceeaș presă falsificatoare a realităților, vrea să-i prezinte ca pe niște speriați și terorizați de frățietatea Maniu-Cantacuzino, ei judecă cu răceală și cu obiectivitate evenimentul. Departe de a-i înspăimânta, fuziunea naționalo-takistă îi liniștește și îi bucură. Firește, ridicula împerechere nu e de natură să limpezească pe deplin haosul în care plutește viața noastră politică; dar, din punct de vedere general, o îmbunătățire a situației este remarcată de unanimitatea cercurilor conducătoare bucureștene.

În primul rând, prin actul încheiat, partidul național pierde caracterul de partid regional, care constituia un simțitor rău pentru țară dar un imens avantajiu pentru membrii comitetului de o sută. Acest caracter de partid regional alcătuia forța grupării dlui Maniu, atât în

raporturile sale cu masa electorală a Ardealului, cât și în raporturile cu celelalte partide de guvernământ din restul țării, și mai cu deosebire, în raporturile cu partidele vechi. Numai spunând și făgăduind să reprezinte interesele Ardealului, putea să-și mențină d. Maniu un prestigiu oareșicum nestrîbt în ochii alegătorilor, și numai înfățișându-se ca reprezentanții exclusivi și incontestabili ai cele mai mari provincii românești, puteau să se aștepte consorții dela Cluj ai dlui Maniu că vor fi solicitați de toate partidele și în toate împrejurările, să dea o coloratură de guvern unitar și național, cabinetului pe care un om politic dintr'un partid din țara veche ar fi voit să-l formeze cu sorți de a cârmui în liniște. Se și închegase acum, în vremea din urmă, la București, un fel de început de tradiție, care tindea să statueze că nu se poate governa în țara aceasta în afară de voința dlui Maniu, ea nu se poate constitui adică un guvern al unui singur partid care să n'aibă în compoziția lui și pe ardelenii regionaliști.

Ei bine, toate aceste elemente cari, de bine de rău, mai justificau încă teoria legitimității unui partid regionalist românesc în Transilvania, au dispărut acum odată cu intrarea taciștilor în partidul național. Evident, efectul nu va întârzia să se arate, și el va constitui, după opiniunea oamenilor politici competenți de aci, un mare folos pentru țară. Făcând aceasta, conștient sau inconștient, partidul național sacrifică ceva, fără îndoială, din puterea partidului, și el iese din fuziune slăbit, trece în masa comună a partidelor obișnuite, și rămâne izolat complect de acestea.

O analiză sumară a poziției actuale a partidului național față de celelalte partide, ne va dovedi cu prisosință cele susținute mai sus.

Nu este greu, într'adevăr, să precizăm caracterul raporturilor, cu totul inexistente de altfel, dintre partidul național și partidul liberal. Datorită politicei de asmuțire și ură pe care amicii d-lui Maniu au dus-o contra partidului liberal, partidul național se află astăzi la o așa de mare distanță de guvernamentali, încât o apropiere între aceste două grupări este cu desăvârșire exclusă, nu numai pentru prezent, dar și pentru viitor!

De partidul țărănist îl desparte caracterul de partid conservator care se precizează din zi în zi, impotența manifestă în arta de a fecunda viața politică la momentul oportun, cu o deciziune cât de neînsemnată, iar acum, în zilele din urmă, hotărîrea țărăniștilor de a intra în Parlament, dela care va rezulta, fără îndoială, extinderea acestora în Ardeal prin creierea de noi organizații în detrimentul imediat al partidului național.

De d. Iorga l'a izolat complect politica de duplicitate pe care a făcut-o în ultimul timp față de șeful naționaliștilor-democrați, și l-a depărtat definitiv recente declarațiuni publice ale acestuia (vezi articolele din „Neamul Românesc“ privitoare la fuziune), în care se poate ceti decepția unui om care a hrănit la un moment dat iluzii cu privire la persoana și seriozitatea d-lui Maniu. Fără îndoială, decepțiuni de acestea va mai avea d. Iorga să sufere dela președintele clujan al comitetului de o sută; dar dacă e de regretat ceva, e timpul prețios pe

care și l-a pierdut un om ca d. Iorga, menajând o prietenie care, la prima ocazie, nu s'a sfiit să-l trădeze în modul cel mai grosolan.

În fine, s'a izolat și a rămas izolat și de partidul poporului încă de astă toamnă, după cunoscutele tratative cu d. Argetoianu, al cărui interview, — în care se puneau într'o tristă dar justă lumină ridiculele „pertractări“ ale dlui Maniu, — este și azi proaspăt în memoria noastră. Din izolarea de acest partid se accentuează și mai mult, dacă ținem seamă de curentul general care s'a făcut aci în vremea din urmă, și care a devenit aproape o axiomă, privitor la rolul important ce este destinat să joace partidul poporului îndată după trecerea în opoziție a liberalilor. Cum însă partidul, în forma în care se prezintă astăzi, are pretențiunea de-a lua singur succesiunea, și cum aceste două ipoteze se exclud, de la sine înțeles este că nu se mai poate întrevedea vre-o apropiere posibilă între partidul poporului și partidul național.

E drept că, în comunicatul pe care comitetul de o sută l-a publicat săptămâna trecută, după întrunirea din Cluj, diriguitorii partidului național își lasă o porțiță deschisă pentru noi pertractări „cu partidele democratice“. Cari partide democratice? Căci dacă e vorba să judecăm partidele, nu după oamenii, ci după programele lor, apoi toate partidele românești sunt, slăvă, Domnului, foarte democratice. După cele citate însă mai sus, se poate vedea limpede că este exclus ca d. Maniu să se mai atingă și să mai poată târa pe cineva în mreaja pertractărilor sale mincinoase și inutile. Faptul a produs în cercurile politice de aci o stupeoare atât de mare, în cât mulți se întrebau dacă nu e cazul să se supună unei revizuri fuziunea cu takștii, care a avut darul, — ne mai văzut până acum! — de a slăbi un partid, în loc să-l consolideze! Tragic e însă că chiar membrii partidului național își dau seama că numai e nimic de sperat acum după ce „ratificarea“ fuziunii a fost săvârșită. Adio dar pertractări, odată ce alianța cu takștii a fost împlinită.

Nu le mai rămâne domnilor din comitetul de o sută deci, de cât să se resemneze și să se dedea îndeletnicirilor unor opere, mai puțin ușoare, e dreptul, și mai puțin distractive, de cât politica de pertractări și de intrigă: politica problemelor generale a căror rezolvire o așteaptă țara. Încetând de a mai fi un partid provincial, partidul național trebuie să caute acum soluțiuni pentru toate chestiunile cari agită viața publică românească, din Hotin și până la Mare, și dela Dunăre la hotarele nesigure ale Ardealului. Vie partidul cel nou național cu aceste soluții, și țara se va pronunța, și noi ne vom închina capul!

Căci de-acuma încolo, începe de fapt adevărata luptă pentru Titanii teoreticieni de pe la Cluj și jur: ieșind în largul vieții politice, corăbiuța dlui Maniu va cunoaște, în sfârșit, toate intemperiiile și toate greutățile unei existențe și călătorii pe cont propriu. S'o vedem la lucru!

În tot cazul, amiralii — ca să zicem astfel, — ai vieții noastre politice, cari așteptau de mult nerăbdători s'o vadă părăsind apele sigure ale țărnelui, o așteaptă acum și mai nerăbdători, când au prins-o în larg, să de-a semnalul luptei...

I. J. R.

București, 6 Decembrie.

GAZETA RIMATĂ

Descălicarea la București

— Epistolă confidențială —

— „O fost așa, mă rog frumos,
Din fug ne-am dat cu toții jos,
Și-o fost vorbiri, vre-o zece'n gară.
(Că-z doară-i știți pe ai din țară).
Pe unde treci, pe un' te miști
Din prag pân' la... ieșire-afară,
Tot cuvântare de tachisti“!

„Erau și treizeci de „ciocoi“,
(S'or dat acum și ei cu noi).
Ghiuluka însă, minunat,
Să nu gândești că s'o lăsat,
Așa le-o tras un expozeu
(Vreo două oare și-un sfârtai)
De-or zis cu toți boerii : Vai !
Și-or zis „figanii“ : Auleu !

„Noa, după aceea, ce gândești,
Descălicați în București,
Tot în motoare și 'n calești,
Tot câte doi ne-am ștramportat
La Cantacuzinu 'n palat“.

„Ce-o fost acolo, — Crișu lui! —
Eu zău că n'aș putea să spui:
Atâtea slujnici, logofeți,
(Și tot cu chipuri pe păreți).
Destul și bine, la primire
S'o mai ținut câte-o vorbire.
Apoi, ca să ne dea coraje,
O început unul să ție,
(Știi, într'un ochi avea o glaje)
Pe franțuzește-o pertractare...
Ne-o dat apoi câteo răchie.
Da' Roman Deneș din Mediaș
L'o întrebat p' un ficioarăș:
— Mă rog, n'aveți una mai tare“?

„Ne-am așezat apoi la mese
O fost vreo patruzeci de plesă!
Tortate, vere, și colive,
Și-apoi ciulâme, respective
Maș știe Dracu' cum le zice,
Că noi, descălecați aice
Am tot mâncat la caviar.
(Ba am mai pus și în buzunar).
Și-am și beut, că ne-o fost drag,
Iar când s'o cam gătat la masă
Cicio o dat o banco-casă,
Și-o scos un husoș din ădrag.
(La urmă, cât pe-aci să iasă
O fără de scandal, fiindcă
N'o vrut să deie bani de pincă)“.

„Târziu, când s'o întunecat,
Noi, toată suta ne-am sculat
Dar vezi, ai Dracului „ciocoi“
Or zis că vin și ei cu noi,
Să mai lumpăruim un pic
La un teatru, — cum să-i zic? —
Il chiamă, vere, Maestic.
Când colo, ce să vezi? Serată!
(Bă chiar cu dans împreună)
Tot regășeni, tot purligari,
Și optsprezece fete mari!
Ne-am învățit noi, ne-am ales,
Fuzionarea n'o succes.
Numai la urmă'ncet, încet,
M'am pomenit c'o damicea
Pe ungurește că'mi grăia...
(Era chiar dela Kecskemet).
Și-atunci, am pertractat cu ea...
Zău, șoadă fată... Ha, ha, ha!

(Să nu mă spui la Veta mea).“

Dr. IERONIM BLEZU
membru în comitetul regnicolar de-o sută.

D-nul Ion I. C. Brătianu are, însfârșit, opoziție!

— O nouă rezoluție a „comitetului de o sută” —

Partidul țărănesc a hotărât să re-
entre în Parlament. Declarația citită de
acest prilej la Camera de d-nul Gr.
Junian, e departe de a fi însă o făgă-
duială de conlucrare. Neimpăcații ad-
versari ai partidului liberal, pe cât de
noui pe atât de invierșunați, n'au pier-
dut prilejul să înșire, dela obârșie,
toate păcatele guvernării prezidate
de d-nul Ion I. C. Brătianu. A fost un
rechizitoriu îndrăzneț, pe care majori-
tățile l'au ascultat în mijlocul unui calm
impus de conducători.

Nu trebuie să se acorde acestui act
politic o însemnătate disproporționată.
Intrarea partidului țărănesc în Parla-
ment nu aduce nici o destindere în
penibila încordare dintre partide, care
e un ecou firesc al nemulțumirii
incuibate în colțurile cele mai in-
depărtate ale țării. Partidul liberal,
ajuns la cârma țării fără să fi fost
dorit, și, mai ales, instalat acolo cu
ajutorul unor alegeri rămase de po-
mină, nici măcar n'a justificat această
bruscare a simfămintelor obștești prin-
tr'o guvernare pricepută și rodnică.
Dimpotrivă; treburile publice merg ne-
asemănat mai rău ca acum un an,
mecanismul vieții de stat suferă o
eclipsă destul de serioasă și în chip
fatal, opera de cârmuire a țării apare
știrbită de o mulțime de neajunsuri
grave. În asemenea condițiuni, ce poate
să însemneze participarea opoziției la
lucrările Corpurilor legiuitoare? Par-
tidul poporului n'a luat încă nici o de-
ciziune. Partidul țărănesc e foarte pu-
țin dispus să participe la activitatea
legislativă prilejuită de diferitele pro-
ecte pregătite la „cercurile de studiu”
ale guvernului. Mai mult decât atât.
Intenția d-lui Ion I. C. Brătianu de a
vota modificarea Constituției cu actua-
lele Camere, transformate pentru cir-
constanță în Adunare națională, a pro-
vocat o nouă enervare în sânul
opoziției, care amenință să pără-
sească din nou băncile Parlamentului,
în ziua când se va depune proiectul
de reformă constituțională. Însuș d.
N. Iorga, care a avut până acum atit-
tudinea cea mai moderată, a anunțat
că va pleca din Cameră, în cazul când
se va îndeplini și acest punct din pro-
gramul legislativ al partidului liberal.

E lesne de înțeles că, sub amenin-
țarea unor asemenea perspective, gu-
vernarea d-lui Ion I. C. Brătianu nu e co-
modă. Oricât ar fi de obișnuite frecă-
rile dintre partidele adverse, — și
oricât ar disprețui actualul președinte
al Consiliului colaborarea vrăjmașilor
săi, — nu se poate tăgădui că situa-
țiunea partidului liberal e din cele
mai grele. Stărnind în sânul opoziției
o îndârjire care merge până la însăși
negațiunea dreptului de a legifera al
Corpurilor legiuitoare, și negăsind pe
de altă parte niciun reazim fortifica-
tor în opinia publică, hotărât ostilă,
guvernul luptă cu mari dificultăți, dând
naștere la neincetate conflicte și ri-
dicând în urma sa un val de deziluzii.

Că e sortit să se frângă în fața
acestor împotriviri, nu mai incupe in-
doială. Nici înfăptuirea unificării nu
se poate rezolva cu apucăturile de
diletant ale d-lui general Văitoianu,
nici viața nu se va iefteni cu timida
nepricepere a d-lui Vasile Sassu, nici
problemele școlare nu se vor deslega
cu pregătirea chirurgicală a d-lui dr. C.
Angelescu, și nici finanțele țării nu se
vor așeza pe temeuri solide cu neferici-
tele cărpeli ale d-lui Vintilă Brătianu.

Participarea sau neparticiparea o-
poziției la debaterile Parlamentului ră-
mâne o chestiune de tactică, care nu
va schimba mersul destul de anormal
al lucrurilor. Marile noastre nevoi ob-
ștești vor aștepta și mai departe întâr-
ziata lor deslegare.

Comitetul „de o sută” al partidului
național s'a întrunit din nou la Cluj,
a ascultat nu mai știm a cătea oară
aceleaș expozeu interminabil al d-lui Iuliu
Maniu, a luat cunoștiință despre „in-
regimentarea” tachiștilor în rândurile
regionaliștilor din Ardeal, și a votat o
lungă, o foarte lungă rezoluțiune, care,
când nu spune nimic, repetă tot ce s'a
mai spus până acum.

Nu e de mirare pentruce nu mai
deșteaptă în public nici-o mișcare de
curiozitate, aceste frave demonstrații
politice, cari nu cuprind nici-o gândire
deosebită și cari nu respiră nici-o miș-
care de avânt. E un cântec vechi, care
se pierde tot mai mult în banalitate și
în indiferență.

Senex.

INSEMĂNĂRI

O operă salutară. O publicație săptămânală, ne aduce vestea, pe care o socotește implicit dureroasă, a unei noi tranzacțiuni comerciale în proiect pe piața presei bucureștene: e vorba de o nouă vânzare-cumpărare a ziarelor „Adevărul” și „Dimineața” — a treia în mai puțin de doi ani de zile, fără a socoti, firește, numeroasele vânzări din trecut, — pe cari urmează să le achiziționeze de data aceasta partidul liberal.

Publicația care aduce această știre la cunoștința neamului, pare a se arăta resemnată față de problema în sine, pe care o consideră, de bună seamă, ca și rezolvată, dar face o singură obiecțiune: cere adică, cumpărătorilor, să-și ia garanții ca actualii directori-propietari ai numitelor foi, să nu fie găsiți de a doua zi după ce vor încasa banii, de scrupule democratice, și să părăsească prețioasele întreprinderi în voia nepriceperii și reacțiunii liberale. Se știe că astfel au procedat în cazul ziarului „Izbânda”, când, după ce l-au vândut de bună voie liberalilor, l-au părăsit denunțându-l opiniei publice ca pe un organ zmulș din mâna „democrației” de către o bandă mascată, și încăput pe mâna reacțiunii.

Poate că, în parte, temerile confratelui hebdomadar să fie întemeiate: Le găsim totuși copilărești și neserioase. E adevărat că Rosenthal și Graur, cari vor să vândă azi liberalilor „Adevărul” și „Dimineața”, au vândut acum doi ani acelorași liberali, „Izbânda”, dela care au fugit gol, ținând prin coloa-nele altor foi, că sârmanul lor ziar a fost cumpărat de oligarhie, și cerând publicului să nu-l mai citească. Dar ce-are a face? „Izbânda” devenise un organ de desagregare socială, și bine au făcut liberalii că l-au cumpărat, chiar cu riscul de a-l închide mai apoi. Cel puțin la atâta să fie bună și finanța brătienistă. Și bine fac astăzi dacă e adevărat că vor să cumpere „Adevărul” și „Dimineața” și rău ar face, dacă s’ar orienta după anume sugestțiuni interesate, lăsând în fruntea ziarelor pe conducătorii lor actuali. Credem că nu de aceea vor sacrifica băncile liberale un capital atât de însemnat, pentruca în politica țării acesteia îndrumătorul opiniei sale publice, să rămăe tot Rosenthal!

Dinpotrivă, să-l dea afară imediat, fără nici o teamă, dar la urma-urmei cu orice risc, și cu el odată pe toți finii stilisti internaționali cari-l redactează! Și să deschidă larg ferestrele!

Așa și numai așa s’ar face, din opera totdeauna odioasă, care este cumpărarea unui ziar, o operă utilă și perfect salutară...

Un nănaș! Și pentrucă veni vorba de „Adevărul”, o întrebare pe care o socotim necesară: de ce bine informatul ziar al d-lui Rosenthal, servii până și față de insultătorii săi cotidiani de peste drum, și atât de serviabil cu d-nul Iorga, n’a reprodus, — mai mult încă! — n’a pomenit măcar un singur cuvânt, de interesantul interview pe care seful partidului naționalist-democrat l-a dat ziarului armean „Nor Archa-lorys”?

În acel interview, d-nul Iorga s’a declarat răspicat: „Nu cred că poporul român are nevoie urgentă de a-și modifica Constituția. Prin urmare, nu găsesc că e momentul potrivit de a o revizui”.

Pentruce nu i-au tras neobosiții democrați, d-nii Rosenthal și Graur, o lecție de patriotism și liberalism, d-lui Iorga retrogradul?

Frica de urechială, sireaca! Ei, tot e bine că-și recunosc și domnii aceștia un nănaș!

Culisele. Acesta este titlul născocit de o vulgară inteligență comercială, pe care-l poartă în frunte o ciudată revistă de teatru româno-maghiară apărută de curând la Cluj. Am mai vorbit și altădată de aceste producții suspecte, bilinguiste, în care se amestecă într’o antipatică promiscuitate, stăruitoare intențiuni de a se realiza, câștiguri materiale. Nu suntem tocmai noi împotriva unei cunoașteri reciproce a celor două literaturi, română și maghiară, prin numeroase traduceri a capod-operilor cu cari se înfățișează spiritul celor două popoare. Publicații de felul *Culiselor* dezonoarează însă această muncă folositoare, trivializând-o printr’un anumit soi de „reportaj” fără nicio valoare documentară. Desigur, nu personajii dubioase ca d. Leonard Paukerow, care are la activul său o maltratare românească a unei comedii

de Molnár, și nu cu asemenea reviste cari nu interesează nici pe români nici pe maghiari, se va putea realiza acea operă de înțelegere pe tărîmul literar. D. Leonard Paukerow întinde o ramură de măslin în care n'avem nicio încredere pentrucă, fără îndoială, excelentul... literat ar sfârși prin a mânca măslinile, și-atîta tot.

Gesturi liberale. Gazetele au anunțat, ca pe un simplu fapt divers înlocuirea d-lui Virgil Cioflec, directorul general al Artelor din ministerul de Culte, prin d. Ion Minulescu, fost până ieri inspector al cerealelor în ministerul Agriculturii, și cunoscut poet simbolist. Este încă unul din gesturile elegante ale partidului liberal care, desigur, nu din admirație pentru romanțele exotice ale d-lui Ion Minulescu, a săvârșit această ilegalitate, ci ca să plaseze încă un partizan. D. C. Banu,

directorul *Flacărei*, unde se aciuiașe d. Ion Minulescu, este și ministrul Cultelor, și în această calitate a crezut că trebuie să dea o compensație salariatului său, în urma naufragiului literar suferit de sus-numita revistă.

Ne oprim să comentăm prea mult asemenea deprinderi. D. Octavian Goga întemeietorul ministerului Cultelor, n'a făcut nicio numire, dar absolut nici una, dintre partizanii săi politici. Nici d. Virgil Cioflec n'a fost cules, prin urmare, de pe lista vreunui club de provincie sau din capitală, ci i s'a încredințat postul pe care-l ocupa pentru calitatea sa de adânc cunoscător în ale artei și pentru rarele sale însușiri de om civilizată. D. Ion Minulescu intră la directoratul general al Artelor pe ușa din dos. S'ar putea însă, Doamne ferește, să iasă de-ăcolo mai puțin comod, — pe fereastră.

CĂRȚI ȘI REVISTE

În mijlocul stăruitoarei crize de orientare literară care bănuie în lumea cărților și a revistelor, noul volum, — nu e și cel dintâi? — al d-lui Al. Busuioceanu, „Figuri și cărți”, cade ca o binecuvîntată făgăduială. Sunt câteva „figuri” din literatura străină și câteva „cărți” românești. Autorul acestor reușite încercări de analiză lămuritoare e și mai mult și mai puțin de cât un critic literar. Mai mult, ca înțelegere a adevărilor interioare sufletești. Mai puțin, ca obiectivitate de judecată. E însă un temperament care va oferi multe prilejuri de luptă, și e un însuflețit tălmăcitor al marilor creațiuni. Iată, stau mărturie despre aceasta liniile largi în cari d. Al. B. limpezește personalitatea lui Rabindranath Tagore, sau aruncăturile de vervă cu care scarmână sensul poemelor d-lui Mircea Dem. Rădulescu. Sunt cele mai caracteristice pagini din întreg volumul acesta, a cărui apariție o înregistrăm cu o deosebită plăcere.

* * *

Fosta revistă clujană *Gândirea* s'a mutat la București, îmbunătățindu-și în mod vădit condițiunile tehnice de tipărire și renunțând în acelaș timp

la rostul deosebit pe care i-l dădea apariția sa aici, în inima Ardealului, atât de sărac în manifestări literare. Desprîndem din ultimul număr al revistei o poezie de un profund și calm lirism a d-lui Demostene Botez, a cărui liniștită ascensiune o urmărim cu o vie plăcere dela o vreme, și o „elegie domestică” a d-lui Ion Minulescu, din care se degajează o vădită oboseală de inspirație... În ultimele pagini ne obișnuisem, de pe vremea când „Gândirea” apărea la Cluj, cu un mai bogat material informativ asupra mișcării culturale a minorităților noastre. Regretăm lipsa lui din noua înfățișare bucureșteană a revistei.

* * *

Flacăra nu mai apare săptămînal. Un anunț al editorilor ei avizează publicul despre greutățile pe cari le are îndurat o publicație românească pentru a-și putea ține zilele, — sau săptămînilor. În special, „Flacăra” trebuie să fi avut de suportat mai multe decepții decît cele obișnuite, de-alungul drumurilor literare pe care apucase. Ar fi trist dacă și apariția ei bilunară ar fi tot atât de neînoroasă.

Cr.